

ЯКІСНА ГУМАНІТАРНА ОСВІТА ЯК ЗАСІБ ПРОТИДІЇ НЕГАТИВНИМ ІНФОРМАЦІЙНИМ ВПЛИВАМ

Українська держава, крім військової агресії, сьогодні протистоїть й інформаційній агресії, намагаючись забезпечити належний рівень інформаційного суверенітету та протидіяти дестабілізуючим інформаційним впливам, що йдуть як з середини країни, так і зовні. Напівправа, ворожа пропаганда, підтасування фактів та відверта дезінформація спотворюють об'єктивну дійсність, сприяють поширенню протиукраїнських настроїв, насаджуючи ворожу ідеологію та руйнуючи Українську державність. У цих умовах надзвичайно актуальними стають питання зміцнення національної єдності та самосвідомості українців, формування національної ідентичності, що в цілому неможливо зробити без виховання гармонійно розвинутої, патріотично налаштованої та соціально відповідальної особистості, яка здатна донеупередженого аналізу інформації такритичного мислення.

Виховання такої особистості має бути пріоритетним напрямом комплексної державної гуманітарної політики, розробка якої є необхідною умовою захисту національних інтересів України. Значення освіти в цьому процесі важко переоцінити, адже її основними завданнями відповідно до статті 26 Закону України «Про вищу освіту» є патріотичне та правове виховання, утвердження моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися.

З огляду на це викликає подив скасування у листопаді 2014 року наказу МОН № 642 від 9 липня 2009 року, яким було встановлено перелік та обсяги викладання нормативних дисциплін циклу гуманітарної підготовки, а також

затверджено перелік вибіркових дисциплін цього циклу, що виправдовувалося розширенням автономії університетів. Дана подія отримала широкий суспільний резонанс, спричинивши хвилю незадоволення та супротивусеред науково-викладацької спільноти. Така реакція була викликана цілком виправданим очікуванням того, що у вишах, враховуючи зменшення видатків на освіту, скорочення викладацьких ставок та фінансову кризу в країні, почнуть «економити» перш за все на гуманітарних дисциплінах. Відомо, що в деяких вишах вже встигли затвердити навчальні плани на 2015-2016 р. із суттєвим зменшенням частки гуманітарних та соціально-економічних предметів. Те, що скорочення обсягу викладання гуманітарних дисциплін негативно відіб'ється на викладачах соціально-гуманітарного блоку, зрозуміло всім, але чи страждатимуть від цього «урізання» студенти? Навіщо студентам-технарям вивчати філософію, історію України та української культури, соціологію тощо? – такі питання викладачі відповідних дисциплін на початку навчального семестру чують від студентів чи не найчастіше. І це не дивно, адже не завжди необхідність викладання цих предметів розуміють і вишівські очільники.

То чи існує проблема у скороченні гуманітарних дисциплін? Звернемо увагу на окремі положення законів України, що регулюють відносини в сфері освіти. Так, одним з базових принципів освіти названо «органічний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, традиціями» (ст. 6 ЗУ «Про освіту»), а також принцип компетентності, що характеризується як «динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей» (ст. 1, п. 13 ЗУ «Про вищу освіту»). Але шляхом викладання суто технічних дисциплін, які озброюють студентів фаховими знаннями, вузькопрофільними навичками та вміннями, ці принципи ніколи не зможуть бути реалізовані, адже саме дисципліни соціально-гуманітарного блоку формують ціннісні орієнтири та світогляд молоді людини, сприяють розвитку активної громадянської позиції, творчого мислення, розширюють «культурний горизонт», озброюють методами та методологією наукового пізнання виховують соціально зрілу та всебічно

розвинуту особистість. Не даремно, реакцією на чисельні звернення науковців стало повідомлення віце-прем'єр міністра В. Кириленка про те, що години на гуманітарні предмети будуть навіть не збережені – збільшені, про що йтиметься у черговому наказі МОН України. Щоправда, спосіб узгодження положення щодо автономії університетів та регламентації навчальних дисциплін, а також джерела фінансування збільшеної кількості гуманітарних годин (особливо в сучасних реаліях) поки що залишається незрозумілим.

На наш погляд, необхідною складовою соціально-гуманітарної підготовки студентів, що сприятиме подоланню інформаційної агресії, є впровадження у навчальний процес дисципліни, яка б знайомила їх із основами інформаційної безпеки. Причому під інформаційною безпекою тут розуміється комплексна дисципліна, яку в жодному разі не можна редукувати виключно до питань захисту чи безпеки інформації. В рамках пропонованого курсу мають бути подані лише загальні відомості стосовно захисту інформації, в першу чергу – захисту персональних даних, тоді як технічні аспекти захисту інформації слід звести до мінімуму, адже непідготовленій аудиторії їх буде важко зрозуміти, а майбутні фахівці у цьому (та дотичних) напрямках вивчатимуть цілу низку спеціалізованих дисциплін, які на даний момент вже викладаються в українських вишах.

Більшу увагу слід приділити дослідженню соціальних складових інформаційної безпеки. В цій частині варто висвітлити загрози інформаційного характеру, які здатні призводити до деструктивного впливу на свідомість людини та заподіяти іншої шкоди, в тому числі фізичного чи фінансового характеру, а також окреслити шляхи захисту від цих загроз. Слід розглянути особливості поведінки людини в умовах інформаційного перевантаження, причини та наслідки інформаційної нерівності, розкрити роль ЗМІ та соціальних мереж у формуванні громадської думки та ціннісних пріоритетів, висвітлити механізми маніпулювання суспільною свідомістю, технології створення та поширення мемів, інформаційних приводів та образів, вигідних певним суб'єктам, закладення стереотипів мислення. Також, і

особливо в сучасних умовах, необхідно пояснювати сутність та механізми ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних операцій. Варто акцентувати увагу на можливих негативних наслідках використання сучасних інформаційних технологій, які виникають через необережність чи необізнаність користувача та/або навмисні дії зловмисників тощо. Висвітлення означених питань дозволить підвищити рівень інформаційної безпеки та інформаційної культури студентів, підвищить їх здатність виявлення дезінформаційних матеріалів.

Зрозуміло, не слід обходити увагою адміністративно-правові аспекти регулювання відносин в інформаційній сфері, адже важко уявити собі соціально активних громадян, здатних протистояти негативним інформаційним впливам, які були б не знайомі, наприклад, з гарантованим законом правом на інформацію, з правами та обов'язками суб'єктів відносин, пов'язаних із персональними даними, поняттям та механізмом доступу до публічної інформації та звернень громадян, базових засад оприлюднення інформації щодо діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування тощо.

В результаті вивчення даної дисципліни (циклу дисциплін) студенти мають навчитися розпізнавати інформацію з ознаками маніпулювання та упередженої подачі, вміти знаходити альтернативні джерела інформації, розвинути навички її критичного осмислення. Ми не вважаємо, що викладання курсу інформаційної безпеки стане панацеєю, що зведе нанівець всі зусилля антиукраїнських інформаційних (і не тільки) агресорів, але віримо, що вкупі з іншими дисциплінами, що розширюють культурний горизонт людини, відриваючи її від буденних проблем та вузькоспеціалізованих задач, і вчать мислити, вона сприятиме неухильному покращенню ситуації, а в більш глобальній перспективі – вихованню гармонійно розвинутої, соціально свідомої людини, яка вміє (та не менш важливо – має бажання) співставляти та аналізувати інформацію, будувати власну, а не нав'язану кимось, картину дійсності.